

09.02.2016

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

**Asiantuntijakuuleminen sosiaali- ja terveysvaliokunnassa 10.2.2016
HE 96/2015 vp ja STM:n vastine**

Vammaisfoorumi ry kiittää mahdollisuudesta lausua kehitysvammalain muutosta koskevasta hallituksen esityksestä sekä sosiaali- ja terveysministeriön siihen perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella tekemästä vastineesta. Vammaisfoorumi on 32 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, joka jäsenjärjestöjensä kautta edustaa noin 338 000 vammaista ja pitkäaikais-sairasta henkilöä.

Perustuslakivaliokunnan lausunto ja STM:n vastine

Hallituksen esitys sisältää useita sellaisia kohtia joita ei voida pitää perustuslain eikä vammaissopimuksen mukaisina. Ongelmallisimpina kohtina ovat hallituksen esityksen perusteluissa olevat maininnat tahdonvastaisen ja vapaaehtoisien erityishuollon rajasta (s. 53), siitä, että ovien lukitsemista ei pidetä perusoikeusrajoituksena (s. 56) ja siitä että erityishuollon antaminen saattaa sisältää toimenpiteitä ja välineiden käyttöä, joita voidaan pitää perusoikeuksien rajoituksena (s. 55–56). Erityisen ongelmallisena näemme maininnan siitä, että ”raja toisaalta hyvän hoidon ja huolenpidon, toisaalta rajoitustoimenpiteen käytön välillä ei aina ole selkeä ja tarkkarajainen”.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 15/2015 vp puuttunut näihin kohtiin ja STM:n on korjannut vastineessaan nämä ongelmallisemmat kohdat.

Rajoitustoimenpiteitä koskevan sääntelyn on oltava riittävän tarkkarajaista ja selkeää, kun kyse on perusoikeuksien rajoittamisesta. Muiden kuin laissa todettujen rajoitustoimenpiteiden käyttäminen ei voi olla sallittua. Esitykseen tehty tarkennukset muun muassa liikkumisvapauden rajoittamisesta sekä hoidon ja huolenpidon erottamisesta suhteessa rajoittamiseen ovat välttämättömiä.

Sekä toimenpiteiden käyttämisestä säädettäessä että lakia sovellettaessa on otettava korostuneesti huomioon perusoikeusrajoitusten oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden vaatimukset.

Valiokunta on kiinnittänyt erityisesti huomiota rajoittavia välineitä ja asusteita koskevaan sääntelyyn ja sen välttämättömyyteen.

Valiokunta korostaa, että lakiin ei tule sisällyttää rajoitustoimenpiteitä ikään kuin varmuuden vuoksi, vaan on tarkoin harkittava, voivatko ne joissain tapauksissa olla välttämättömiä. Säännösperusteisesti olisi myös varmistuttava siitä, ettei rajoitustoimenpiteitä saa käyttää henkilökunnan vähäisyyden tai muiden vastaavien taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten puuttumisen vuoksi.

Itsemääräämisoikeuden edistäminen

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että hallituksen esityksessä on korostettu velvoitetta edistää kehitysvammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumista, ennalta ehkäistä haastavaa käyttäytymistä ja vähentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä.

Ennakollisten toimien toteutumisen onnistumiseksi tulee kiinnittää riittävästi huomiota oikeaan ja riittävään kommunikaatioon ja tapaan sen toteuttamiseksi. Asiakkaan käytössä on oltava oikeanlaisia kommunikoinnin apuvälineitä ja henkilökunnan tulee osata kommunikoida asiakkaan kanssa.

Itsemääräämisoikeuden edistäminen ja lain tavoitteiden toteutuminen vaatii kuitenkin vahvaa lain toimeenpanoa ja koulutukseen panostamista. Itsemääräämisoikeiden vahvistaminen ja rajoitustoimenpiteiden käytön vähentäminen on kuitenkin paljolti myös asenne, tapa ja rakennekysymys. Näihin pitää myös vaikuttaa, jotta rajoitustoimenpiteiden käyttö vähenee ja itsemääräämisoikeuden vahvistaminen toteutuu.

Oikeusturvakeinot

Kehitysvammalain muutoksessa säännellään rajoitustoimenpiteistä, jotka koskevat henkilön perusoikeuksien rajoittamista. Tästä syystä on erittäin tärkeää, että rajoitustoimenpiteistä tehdään hallintopäätös, josta on valitusoikeus. Esityksessä ja vastineessa mainituista rajoitustoimenpiteistä osa voidaan tehdä hoidollisena ratkaisuna, josta ei ole valitusoikeutta. Se milloin rajoittamisesta voidaan tehdä ratkaisu ja milloin päätös, ei ole esityksessä aina selkeä. Aina kun rajoitetaan perusoikeuksia, pitäisi rajoittamisesta tehdä valituskelpoinen päätös.

Itsemääräämisoikeuslainsäädännön kehittäminen

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että nämä muutokset ovat väliaikaisia ja väli-vaihe. Kehitysvammalain muuttaminen on välttämätöntä, jotta Suomi voi vihdoin ratifioida YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Hallituksen tulee ryhtyä kuitenkin pikaisesti toimenpiteisiin sosiaali-

huollon ja potilaan itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja rajoitustoimenpiteiden käytön edellytyksiä koskevan kokonaisuudistuksen valmistelemiseksi.

Yksityiskohtaiset kommentit

Vammaisfoorumi yhtyy Kehitysvammaisten Tukiliiton lausunnossa sanottuun ja haluaa erityisesti korostaa kommentteja 42 j ja 42 l §:iin. Hoidolliset rajoitustoimenpiteet sekä rajoittavien välineiden ja asuteiden käyttöä koskevat pykälät ovat ongelmallisia. Erityisesti pidämme kyseenalaisena koko 42 l §:ää rajoittavista välineistä ja asusteista. Lisäksi useampien rajoitustoimenpiteiden käyttöä ei tule automaattisesti yhdistää tahdosta riippumattoman erityishuollon tarpeeseen.

Helsingissä 9.2.2016

Vammaisfoorumi ry

Kalle Könkkölä
puheenjohtaja

Pirkko Mahlamäki
pääsihteeri

Lisätietoja:

Kynnys ry, ihmisoikeuslakimies Liisa Murto, 040-9401478
liisa.murto@kynnys.fi